

RAZINA OBRAZOVANJA UTJEČE NA PODUZETNIČKE AKTIVNOSTI, A TIME I NA BRŽI GOSPODARSKI RAST – SLIČNOSTI I RAZLIKE HRVATSKE I FINSKE

THE LEVEL OF EDUCATION HAS INFLUENCE ON ENTREPRENEURIAL ACTIVITY AND THUS ON FASTER ECONOMIC GROWTH – THE SIMILARITIES AND DIFFERENCES IN CROATIA AND FINLAND

Sanja Bračun¹

¹*Tehničko veleučilište u Zagrebu, Informatičko–računarski odjel*

Sažetak

Razina obrazovanja direktan je rezultat obrazovnog sustava. Hrvatski i finski obrazovni sustavi posve su različiti. Ne samo po svojoj temeljnoj osnovi i ulaganjima već i po rezultatima. Cilj ovog istraživanja je potvrditi kako razina obrazovanja u oba obrazovna sustava imaju isti utjecaj i smjer na poduzetničke aktivnosti. Poduzetnička aktivnost ne ovisi isključivo o razini obrazovanja poduzetnika, no njen utjecaj je značajan i vrijedan istraživanja.

Poduzetnici koji na tržište rada dolaze iz finskog i hrvatskog obrazovnog sustava su različiti. Različite su i njihove poduzetničke kompetencije. Ono što im je zajedničko je veza između razine obrazovanja i poduzetničkih aktivnosti. S rastom obrazovne razine rastu i poduzetničke aktivnosti. S rastom obrazovne razine, raste i mogućnost prepoznavanja prilika na tržištu, što je iznimno važan poticaj za pokretanje poduzetničkog pothvata. Ono na što obrazovna razina nema utjecaja, niti u jednoj zemlji je njihovo odustajanje od poduzetničkog pothvata.

Na svim razinama je već dulje vrijeme prepoznata potreba reforme hrvatskog obrazovnog sustava, no bez osiguranih dostatnih financijskih sredstava i podrške političkih i društvenih struktura ona se ne može provesti. Dio te reforme treba biti i uvođenje obrazovanja za poduzetništvo, i to ne isključivo kao dio visokoškolskog obrazovanja, već i kao dio srednjoškolskog te cjeloživotnog obrazovanja.

Ključne riječi: *obrazovni sustav, gospodarski rast, razina obrazovanja, poduzetnička aktivnosti, prepoznavanje prilika na tržištu, uspješnost poduzetničkog pothvata.*

Abstract

The level of education is a direct result of the educational system. Croatian and Finnish education systems are quite different. They are very different not just by their fundamental base and investments but also in results. The aim of this article is to confirm that the level of education in this two educational systems have the same impact with respect to direction towards entrepreneurial activity. Of course that entrepreneurial activity is not dependent exclusively and only on the educational status of each undertaking, but its impact is significant and worth investigating.

Entrepreneurs that come to the labor market from the Finnish and Croatian education systems are quite different. Two different education systems produce people with quite different entrepreneurial competencies. What they have in common is a causal link between the level of education and entrepreneurial activities. The entrepreneurial activity grows with the level of education. Simultaneously with the increase in educational levels, the ability of entrepreneurs to identify opportunities in the market also increases and this is an extremely important impetus for starting with entrepreneurial ventures. However, the level of education absolutely does not effect on giving up of their business venture.

The need for reform in the Croatian education system has long been recognized at all levels, but it cannot be carried out without securing sufficient funding and support of all political and social structures. Education for entrepreneurship certainly should be an integral part of this reform. Education for entrepreneurship should become

not just an integral part of higher education, but also an integral part of secondary education and lifelong learning.

Keywords: *education system, economic growth, level of education, entrepreneurial activities, market opportunities identification, successfulness of entrepreneurial venture.*

1. Uvod

1. Introduction

Poduzetnik se ne postaje rođenjem. Naše karakterne osobine, sredina u kojoj odrastamo, obrazovni sustav kroz koji prolazimo te iskustvo koje stječemo neposredno iz svoje životne i radne okoline učinit će nas (ili pak ne) poduzetnikom.

A tko su to poduzetnici i što je to poduzetništvo? Bez upuštanja u nabranje različitih mnogobrojnih definicija možemo reći da je poduzetnik osoba koja osmišljava, provodi i kontrolira svoj poduzetnički pothvat unutar struke koju jako dobro pozna, osobno snoseći veliki rizik jer u taj pothvat unosi svoje znanje, vrijeme i svoj kapital. Dok je poduzetnik osoba, poduzetništvo je određena gospodarska aktivnost. Poduzetničke aktivnosti pri tome su sve one aktivnosti koje poduzetnik čini kako bi uspješno realizirao svoj poduzetnički pothvat.

I sam studij može se smatrati rizičnim poduzetničkim pothvatom pogotovu kad njegovo financiranje u cijelosti snosi student odnosno njegovi roditelji. Vlastiti kapital ulaže se u proces stjecanja znanja kojim se želi steći potrebne kompetencije potrebne za buduće zapošljavanje i početak povrata uloženi sredstava. Hoće li ovaj pothvat biti uspješan, ne ovisi isključivo o studentu već i o studiju koji student polazi. Nisu nepoznati primjeri nekih vrlo uspješnih poduzetnika (i hrvatskih i svjetskih) koji prekidaju svoje obrazovanje kako bi se isključivo posvetili svom poduzetničkom pothvatu ne želeći propustiti priliku koju su na tržištu uočili. Neki od njih nakon što osiguraju uspješno funkcioniranje svog poduzetničkog pothvata ipak dovrše studij, neki se pak svom prekinutom formalnom obrazovanju nikad ne vrata. No svaki uspješni poduzetnik zasigurno ne zanemaruje mogućnosti cjeloživotnog obrazovanja koji im daje određenu

sigurnost u svojoj nesigurnosti kojom su okruženi.

Poduzetništvo je važan generator gospodarskog rasta. Obrazovni sustav koji uključuje i obrazovanje za poduzetništvo postaje aktivan dionik u kreiranju gospodarskog rasta. Takvo obrazovanje može pojedincu osigurati uvjete u kojima će steći dostatne vještine i znanja potrebne za početak vlastite poduzetničke avanture. Dok se vrlo često mogu čuti komentari kako hrvatski obrazovni sustav ne priprema u dovoljnoj mjeri buduće poduzetnike, političari često vole naglašavati u svojim izjavama i strategijama budućeg razvoja važnost obrazovnog sustava i vizije u kojoj se Hrvatska deklarira kao zemlja znanja.

Ako se osvrnemo na obrazovnu strukturu Hrvatske u proteklih 50 godina, ne bismo se mogli olako složiti da je Hrvatska doista zemlja znanja. Udio stanovnika koji imaju tek završeno osnovno obrazovanje kontinuirano pada i prema posljednjem popisu stanovništva iz 2011.[1], iznosi 30%. Istovremeno, udio stanovništva sa završenom srednjom, višom i visokom školom raste. Tu prepoznajemo pozitivan trend u obrazovnoj strukturi, no konačni rezultat od svega 16% stanovnika sa završenom višom ili visokom školom[1], još uvijek nam ne daje za pravo da se ravnopravno svrstavamo među zemlje znanja.

Izvješće o globalnoj konkurentnosti za 2014.-2015.[2] prezentirano u sklopu Svjetskog gospodarskog foruma, Hrvatsku smješta na 77. mjesto od ukupno 144 zemlje koje sudjeluju u tom istraživanju. U cilju povećanja efikasnosti u sklopu ovog izvješća naglašava se važnost obrazovanja, stručnosti i kompetencija radno aktivnog stanovništva kao nužnih preduvjeta konkurentnosti i gospodarskog rasta. Nema sumnje, ulaganje u znanje direktno je povezano s ekonomskim rastom.

Nije rijetkost da se poslodavci žale kako je radna snaga nedovoljno ili neadekvatno obrazovana, odnosno da njihovi potencijalni zaposlenici ne posjeduju znanja i vještine neophodne za preuzimanje aktivne uloge u njihovom daljnjem gospodarskom razvoju. Kada se ti komentari odnose na stratešku gospodarsku granu koja ima najveću stopu zapošljavanja novih mladih stručnjaka u Hrvatskoj, a to je ICT, ovaj problem postaje još izraženiji.

U sklopu Godišnjeg istraživanja o potrebama i mogućnostima zapošljavanja ICT stručnjaka u Hrvatskoj za 2014.[3], po mišljenju poslodavaca doista postoji značajan problem u znanju i stručnosti njihovih potencijalnih zaposlenika. 91% ispitanika u ovom istraživanju izjavljuje kako hrvatskom tržištu rada nedostaje kvalitetan kadar. Inzistiranje na teorijskom znanju bez adekvatnog povezivanja s praktičnim primjerima iz prakse očit je nedostatak kojeg ovi ispitanici zamjeraju obrazovnim institucijama.

Kao aktivni sudionici u tom procesu, i Tehničko Veleučilište u Zagrebu (TVZ) prepoznalo je važnost obrazovanja za poduzetništvo. U sklopu specijalističkih studija Informatike i Elektrotehnike u akademskoj godini 2014/2015 uvršten je dodatni kolegij Digitalna ekonomija. Na predavanjima se studente upoznaje sa poduzetničkim načinom razmišljanja i aktualnim preduvjetima za pokretanje poduzetničke aktivnosti. Organizirane su i radionice na kojima se manje grupe studenta konkretno upoznaje sa važnošću, sadržajem i svrhom poslovnog i marketing plana. Na tim radionicama studenti odrađuju i vježbe gdje izrađuju pojedine dijelove poslovnog i marketing plana te se na taj način potiču na razmišljanje ne samo općenito o poduzetništvu već i na moguće samozapošljavanje. Reakcije i povratne informacije ove prve generacije studenta su vrlo pozitivne stoga je za očekivati da kolegij Digitalne ekonomije neće ostati usamljen u zaokruživanju obrazovanja za poduzetništvo na TVZ-u.

Na osnovu svega navedenog, kada govorimo o gospodarskom rastu, obrazovanje je izuzetno bitno, jer samo obrazovano stanovništvo može stvarati, širiti ali i koristiti već stečena znanja te tako omogućiti brži gospodarski rast.

2. Usporedba hrvatskog i finskog obrazovnog sustava

2. Comparison of Croatian and Finnish education system

Iako se možda na početku čini da je teško naći odviše zajedničkih osnova za usporedbu hrvatskog i finskog obrazovnog sustava pa tako i poduzetničkih aktivnosti, vjerujemo da obrazovni

sustav u obje zemlje na poduzetničke aktivnosti ima posve isti utjecaj i smjer. Uspoređujući finski obrazovni sustav (izabran kao jedan od najboljih obrazovnih sustava u Europi) s hrvatskim, možemo pronaći i izdvojiti elemente koji mogu pomoći da brže i lakše prijedemo put iz skupine zemalja koje svoj gospodarski rast još uvijek temelje na povećanju efikasnosti među one zemlje koje svoj gospodarski rast temelje na simbiozi kvalitetnog obrazovanja, poduzetništva i inovativnosti. Zasiurno bi se očekivalo da hrvatski obrazovni sustav uspoređujemo s onim u Sloveniji, Slovačkoj ili Češkoj jer su sve to zemlje koje imaju nama vrlo slične geografske, demografske, kulturološke, ekonomske pa i povijesne karakteristike. Slično osrednji svima su nam i mjerljivi rezultati uspješnosti učeničkih kompetencija. Iz svih tih sličnosti, nije za očekivati da ćemo pronaći specifičnosti koje bi znatno mogle unaprijediti hrvatski obrazovni sustav kako bismo utjecali na brži gospodarski rast. No, ako se uspoređujemo s najboljim, što u europskim okvirima finski obrazovni sustav je, vjerujemo da možemo pronaći ključne elemente za unapređenje obrazovnog sustava jer kvalitetno obrazovanje osigurava i brži gospodarski rast.

U Hrvatskoj obrazovni sustav obuhvaća predškolsko obrazovanje, osmogodišnje osnovno obrazovanje, srednje obrazovanje i visoko obrazovanje. Sustav srednjeg obrazovanja obuhvaća opće obrazovanje koje pružaju gimnazije i strukovno obrazovanje koje se može steći u tehničkim, industrijskim, obrtničkim te umjetničkim školama. Visoko obrazovanje obuhvaća sveučilišta kao glavni izvor znanstvene djelatnosti (znanstveni studij) te veleučilišta, više i visoke škole.

Ocjena i osvrt OECD-ovih istraživača na hrvatski obrazovni sustav[4] naglašava slijedeće problematične dijelove koji iziskuju što hitnije korekcije: „Hrvatska organizacija nastavnih planova i programa težište stavlja na činjenično znanje i pasivno učenje, što onemogućava stjecanje visokorazvijenih tehničkih, tehnoloških i društvenih znanja, stručnosti i sposobnosti potrebnih u konkurentnom gospodarstvu. Prevelik je broj obveznih predmeta, a nedovoljan broj izbornih predmeta. Hrvatskim učenicima trebaju načini podučavanja koji potiču odgovornost, a

učenike nagrađuju za poduzetnost i usmjerenost na drugačiji način razmatranja i rješavanja problema, te dopuštaju učenje iz pogrešaka. Hrvatski su udžbenici općenito neodgovarajući za predmete i vještine kojima trebaju služiti. Cijene udžbenika su previsoke za prosječnu hrvatsku obitelj. Odnos učenici/učitelji u Hrvatskoj je odličan i pokazuje da ne postoji potreba za zapošljavanjem dodatnih učitelja i nastavnika. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa inspekcijama provjerava ostvarivanje kvalitete obrazovanja. Nema nacionalnih standarda ili nepristranoga vanjskog ocjenjivanja odnosno testiranja, nego škole same određuju oblike provjere znanja na temelju ocjena, a ne stvarnog znanja. Ministarstvo stoga ne može provesti potrebne usporedbe znanja učenika, rezultate škola, pojedinih područja ili vremenske usporedbe.“

Od ovog OECD-ovog izvještaja[4] prošlo je više od deset godina, a većina ovih negativnih karakteristika hrvatskog obrazovnog sustava i dalje je aktualna. Pogotovu one koje se odnose na stručnost i sposobnost u konkurentnom gospodarstvu. U međuvremenu, Hrvatska je svoj obrazovni sustav strateški postavila kao ravnopravan s ostalim europskim članicama, no društveno okruženje i gospodarska situacija nisu osigurali uvjete da se usvojena strategija i provede u djelo. Glavni razlog što značajnije reforme nisu ni poduzete je trajno nedovoljan izvor financiranja obrazovnog sustava.

Za razliku od obrazovnog sustava Hrvatske koji se sa svojim prednostima i manama nalazi ispod razine svjetskog prosjeka, učenici iz Finske ponosni su nositelji titule jednih od najboljih na svijetu ([5] PISA 2012. rezultati) Finski ugled stečen na području obrazovanja izazov je i za sve ostale obrazovne sustave.

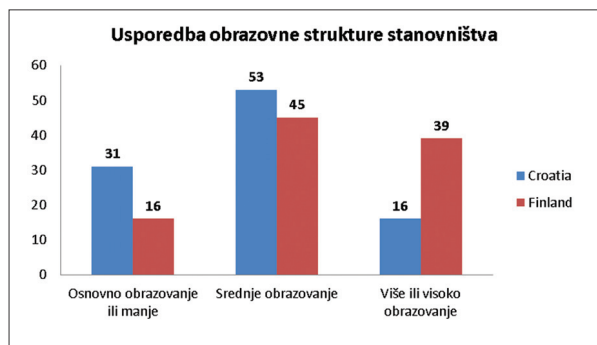
[6], „Finski obrazovni sustav temelji se na pružanju istih osnovnih obrazovnih usluga svoj djeci i mladim ljudima. Osnovna i niža srednja škola spojene su u jednu školu, a polaze je djeca od 7-15 godina. Djeca tijekom tog vremena uče i rade u istom okruženju, u istom prostoru i s istim nastavnicima. Kao nastavak, obrazovanje se može dodatno stjecati u gimnazijama ili strukovnim školama koje pohađaju učenici s navršenih 15 godina, a završavaju s 18. U školama nema ocjena, a ispiti se polažu dva puta godišnje - u proljeće i u jesen. Razredi su

mali i daju više podrške slabijim učenicima, jer su oni pojedinci kojima je i potrebno više pomoći. Učenici imaju mogućnost iznošenja vlastitog mišljenja o tome što je bilo dobro, što smatraju da je gubljenje vremena te što bi se trebalo poboljšati u nastavnom programu. U svim finskim školama učenicima je dostupan veliki broj sati praktične nastave. Srednja škola im je strukturirana tako da omogućava učenicima odabir: zaposliti se ili nastaviti daljnje obrazovanje kroz studiranje. Studenti u Finskoj svoje obrazovanje nastavljaju na jednoj od dvije vrste visokoobrazovnih instituta, sveučilišta i veleučilišta koja su koncipirana na akademskim i znanstvenim istraživanjima te nastavnim metodama. Sva sveučilišta omogućuju studentima opredjeljivanje za dodiplomski stupanj, magisterij, poslijediplomski i doktorski stupanj. Laboratoriji su vrlo dobro opremljeni, zgrade su moderne i funkcionalne, a studentske pogodnosti odlične. Naime, svi studenti imaju slobodan pristup svim knjižnicama u Finskoj, a sve visokoškolske institucije pružaju im besplatan internet. Studenti sami osmišljavaju rasporede i planove ispitivanja, a za eventualnu pomoć mogu se javiti studentskim savjetovalištim i profesorima. Studentski sindikati i studentske udruge organiziraju podučavanje i zajedničko učenje, ali i brojne slobodne aktivnosti.“

U prosjeku, stanovništvo zemalja članica Europske unije ima 48% stanovništva u dobi od 25 do 64 godina sa završenom srednjom školom. 23% odraslih osoba ima tek osnovno obrazovanje, dok njih 29% ima završeno više ili visoko obrazovanje.[7]

Usporedimo li hrvatski obrazovni status[1] s onim u Finskoj[8] gdje je 2012. g. bilo 16% stanovnika sa završenom osnovnom školom, 45% sa srednjom te 39% s višom ili visokom školom, možemo zaključiti da Finska ima dvostruko više visokoobrazovanih stanovnika od Hrvatske, ali i dvostruko manje onih sa završenom tek osnovnom školom. Udio stanovnika sa srednjoškolskom naobrazbom u obje je zemlje dominantan.

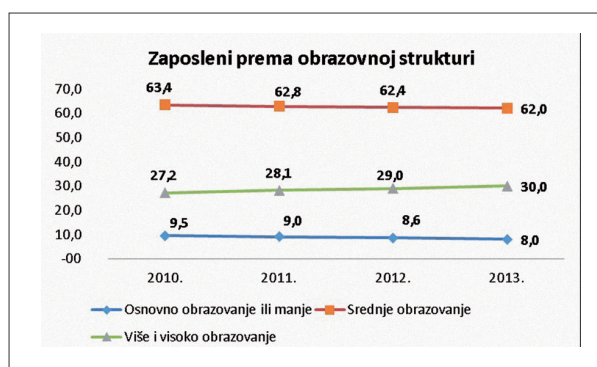
Sve osobe za završenim obrazovanjem nisu ujedno i zaposlene, stoga postoje razlike u odnosu na podatke prikazane u prethodnom grafu. Dominacija osoba sa srednjoškolskim obrazovanjem još je značajnija među hrvatskim zaposlenicima, no ipak je moguće uočiti lagani

Graf 1 Usporedba obrazovne strukture stanovništva Hrvatske i Finske, *Education at a glance, Izvještaj OECD-a, izdanje za 2014.*

Chart 1 Educational structure comparison between Croatia and Finland, *Education at a Glance, OECD Report, Issue 2014.*

rast udjela visokoobrazovanih zaposlenika, te pad zaposlenika sa završenom tek osnovnom školom.[9]

Graf 2 Struktura zaposlenih prema razini obrazovanja, *Izvještaj DSZ-a, situacija na dan 31.3. za prethodnu godinu – 2014./str.150, 2013./str.144, 2012./str.139, 2011./str.139*

Chart 2 Employees according to the educational level, *Bureau of Statistics Annual report, the situation on 31.3. for the previous year - 2014 / page150, 2013 / str.144, 2012 / str.139, 2011 / str.139*

Obrazovna struktura radno aktivnog stanovništva u velikoj je mjeri rezultat ulaganja u obrazovanje. Upravo ulaganje u obrazovanje, kao postotak BDP-a, više nego očito govori o prihvaćanju obrazovanja kao glavnog razvojnog čimbenika.

Prema UNESCO-ovom godišnjem izvješću za 2013.[10], nakon 2015. godine, planirani cilj je da ulaganja u obrazovanje ne bi trebala biti manja od 6% BDP-a. Od 150 zemalja koje sudjeluju u ovom izvješću, svega njih 41 su dosegle tu razinu do 2011. godine.

Iz istog tog izvještaja moguće je napraviti i dodatnu paralelu - zemlje srednje i istočne Europe

(kojima pripada i Hrvatska) u 2011. prosječno su izdvajale za obrazovanje 5,2% BDP-a. U isto to vrijeme, Hrvatska je za svoj obrazovni sustav izdvajala 4,4%, a Finska 6,7% BDP-a.

Uspoređujemo li relativne iznose, Finska za obrazovanje izdvaja 50% više nego Hrvatska. Kada bismo uspoređivali apsolutne iznose, taj odnos bi za Hrvatsku bio još nepovoljniji. Više stope ulaganja u obrazovanje rezultat su ne samo boljeg gospodarskog stanja u tim zemljama već i činjenice da obrazovanje u tim zemljama nije tek deklaratorni, već realni nacionalni prioritet.

Usporedimo li pak realne stope rasta BDP-a u Finskoj i Hrvatskoj, razlike su i tu znatne. Hrvatska kontinuirano u razdoblju 2009.-2013. godine bilježi negativan gospodarski rast, dok Finska u istom tom razdoblju bilježi manje oscilacije u gospodarskom rastu[11] (pogotovu nakon 2009.) ovisno o utjecaju svjetske gospodarske krize i na njeno gospodarstvo.

Tablica 1 Pregled realnih stopa BDP-a za Hrvatsku i Finsku u razdoblju 2009.-2013., *Izvor: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00115&plugin=1>*

Table 1 Real GDP growth rate for Croatia and Finland, % change on previous year, *Source: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00115&plugin=1>*

Stopa rasta BDP-a	2009	2010	2011	2012	2013
EU (prosjeck 28 zemalja)	-4.4	2.1	1.7	-0.4	0.0
Hrvatska	-7.4	-1.7	-0.3	-2.2	-0.9
Finska	-8.3	3.0	2.6	-1.5	-1.2

% promjene u odnosu na prošlu godinu

Usporede li se pak ostvareni PISA rezultati za 2012. za Hrvatsku i Finsku[12], uspješnost ta dva obrazovna sustava skoro da je dijametralno suprotna. Ovo međunarodno istraživanje znanja i vještina 15-godišnjaka i njihovo znanje koje se odnosi na čitanje, matematiku i prirodoslovlje, radi se na uzorku od 65 zemalja svijeta. PISA rezultati[12] za Hrvatsku govore da su se njeni 15-godišnjaci na ljestvici provjere znanja i vještina učenika iz 65 zemalja svijeta našli na 37 mjestu. 40. mjesto im pripada iz matematičke pismenosti, te 35. mjesto po čitalačkoj pismenosti i iz prirodoslovlja. Sličan rezultat imali smo i prije tri godine, dok smo nešto bolje rezultate ostvarili na prvom PISA istraživanju u kojem je Hrvatska sudjelovala, 2006. godine.

Tablica 2 Pregled rezultata PISA istraživanja iz 2012., Izvor: <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf>
Table 2 PISA results, 2012, Source: <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf>

Ukupni rang 2012		Matematika		Pismenost		Prirodoslovlje	
		OECD prosjek	494	OECD prosjek	496	OECD prosjek	501
1	Šangaj-Kina	Šangaj-Kina	613	Šangaj-Kina	570	Šangaj-Kina	580
2	Singapur	Singapur	573	Singapur (3)	542	Singapur (3)	551
3	Hong Kong-Kina	Hong Kong-Kina	561	Hong Kong-Kina (2)	545	Hong Kong-Kina (2)	555
4	Južna Koreja	Južna Koreja (5)	554	Južna Koreja (5)	536	Južna Koreja (7)	538
5	Japan	Japan (7)	536	Japan (4)	538	Japan (4)	547
6	Tajvan	Tajvan (4)	560	Tajvan (7)	523	Tajvan (13)	523
7	Finska	Finska (12)	519	Finska (6)	524	Finska (5)	545
37	Hrvatska	Hrvatska (40)	471	Hrvatska (35)	485	Hrvatska (35)	491
59	Argentina	Argentina (60)	388	Argentina (60)	396	Argentina (58)	406
60	Tunis	Tunis (59)	388	Tunis (54)	404	Tunis (61)	398
61	Albanija	Albanija (57)	394	Albanija (62)	394	Albanija (62)	397
62	Kolumbija	Kolumbija	376	Kolumbija (57)	403	Kolumbija (60)	399
63	Indonezija	Indonezija (64)	375	Indonezija (61)	396	Indonezija (64)	382
64	Katar	Katar (63)	376	Katar	388	Katar (63)	384
65	Peru	Peru	368	Peru	384	Peru	373

Posljednji PISA rezultati Finske učenike[12] svrstavaju među najboljih sedam zemalja. Iz matematičke pismenosti su na 12. mjestu, na 6. su mjestu po čitalačkoj pismenosti, te na 5. mjestu iz prirodoslovlja. U sve tri kategorije, prvo mjesto s daleko najviše osvojenih bodova zauzimaju učenici iz Kine (područje Shanghai), dok posljednje mjesto pripada učenicima iz Perua. Zanimljivo je primijetiti da prvih šest mjesta redom pripada učenicima azijskih zemalja, Singapura, Hong Konga, Južne Koreje, Japana i Tajvana.

Rezultati koji hrvatske učenike u sve tri kategorije istraživanja svrstavaju u zemlje s ispodprosječnim rezultatima, trebali bi biti najozbiljniji poticaj koji će pokrenuti reorganizaciju hrvatskog obrazovnog sustava kako bi Hrvatska imala realne šanse i stvarno postati zemljom znanja. Hrvatska će takvom zemljom postati tek u trenutku kada se njena strategija razvoja bude istinski temeljila na kvalitetnom obrazovanju, razvoju postojeće kulture i naprednom znanju te kada politika za svoje ključne ciljeve pored profita bude birala izvrsnost, pravednost, inovativnost i učinkovitost u svim gospodarskim i društvenim sferama.

PISA istraživanje provodi se svake tri godine (iduće će se provesti tijekom ove 2015.), a s

obzirom da u hrvatskom obrazovnom sustavu u međuvremenu nisu provedene neke konkretnije promjene, teško da možemo očekivati neka značajnija unapređenja u znanju i vještinama naših učenika.

Iz svih ovih izloženih usporedbi, vidljiva je velika, prvenstveno strateška, pa onda i kvalitativna razlika između hrvatskog i finskog obrazovnog sustava. Prema Sahlbergu (2012.)[13] „Mnogo je razlika između naših dviju zemalja, od društvenih vrijednosti, tradicija i političkog sustava do društvenog bogatstva. No, postoje i sličnosti, poput veličine zemlje, geopolitičkog smještaja unutar Europe i demografskih obilježja. U usporedbi s Hrvatskom, Finska nema prirodna bogatstva na koja se može osloniti – stoga je znanje, aktivna internacionalizacija sustava obrazovanja i gospodarstva postala glavna odrednica finske strategije razvoja.“

3. Istraživački problem

3. The research problem

Analizom prikupljenih rezultata u sklopu Global Entrepreneurship Monitor¹ (GEM)

¹ Global Entrepreneurship Monitor (GEM) najveće je svjetsko istraživanje poduzetničke aktivnosti, pokrenuto

baze podataka za Hrvatsku i Finsku, želimo utvrditi postoji li zajednička osnova u dva posve različita obrazovna sustava koja utječe na poduzetničke aktivnosti. Ovaj izuzetno koristan izvor podataka za analizu korelacije obrazovanja i poduzetništva, poduzetničku okolinu promatra kroz više dimenzija. [14] Počevši od vladine politike, društvenih i kulturoloških normi, potrebne infrastrukture, transfera rezultata istraživanja i razvoja, dostupnosti potrebnih financijskih sredstava pa sve do obrazovnog sustava, profesionalne i stručne podrške poduzetništvu i odnosa prema rastućim poduzećima. Sve ove dimenzije utječu na poduzetništvo i gospodarski rast.

Prema korištenoj metodologiji u Izvješću o globalnoj konkurentnosti Svjetskog gospodarskog foruma[2], i GEM izvješće za 2013. godinu[15], s obzirom na to na čemu se temelji njihov gospodarski rast, sve zemlje dijeli u tri skupine:

- one koji još uvijek trebaju osiguravati osnovne uvjete gospodarskog rasta,
- one koje teže povećanju svoje efikasnosti, te
- one koje svoj daljnji razvoj temelje na inovativnosti.

Prema toj klasifikaciji, a na temelju prošlogodišnjeg GEM istraživanja[15], Hrvatska pripada skupini zemalja koje se nalaze na putu između druge i treće skupine (čiji se gospodarski rast još uvijek temelji na efikasnosti uz naznake rasta uloge inovacija i poduzetništva), dok se Finska nalazi među onim zemljama koje svoj gospodarski razvoj temelje na inovativnosti i poduzetništvu.

Kako bi se dobiveni rezultati mogli međusobno uspoređivati, poduzetnička aktivnost u sklopu GEM istraživanja[14] mjeri se kroz tri osnovna indeksa:

- „total early-stage entrepreneurial activity” indeks (TEA), koji stavlja u odnos broj novih poduzetnika prema uzorku odrasle populacije (8-64 godina);
- „total entrepreneurial opportunity” indeks (TEA Opp), koji stavlja u odnos broj novih poduzetnika koji su prepoznali poslovnu priliku, te

- „total entrepreneurial necessity” indeks (TEA Nes), koji stavlja u odnos broj novih poduzetnika koji su na poduzetničku aktivnost natjerani situacijom u kojoj su se našli (npr. ostali su bez posla i nisu mogli naći drugi).

Rezultati na 2000 ispitanika (poduzetnika i potencijalnih poduzetnika) i 30-tak stručnjaka iz područja financija, obrazovanja, istraživanja, državnih i poslovnih institucija koji sudjeluju u godišnjem uzroku GEM istraživanja, u svim prethodnim godinama ukazuju da [15] „gotovo sve komponente poduzetničke okoline u Hrvatskoj predstavljaju ograničenje za poticanje poduzetničke aktivnosti.“ Obrazovni sustav, prema ocjeni tih stručnjaka također pripada skupini komponenti koje sputavaju, a ne potiču poduzetničke aktivnosti u Hrvatskoj. Takvim rezultatima svih prethodnih GEM izvješća u kojima je Hrvatska sudjelovala ne možemo biti zadovoljni.

Na temelju desetogodišnjeg sudjelovanja u GEM istraživanju, rezultati ukazuju da:[16]“Hrvatska po svim pokazateljima poduzetničke aktivnosti zaostaje za zemljama čijoj razvojnoj skupini pripada.“ (gospodarstva čiji se rast još uvijek temelji na efikasnosti, op.a.).

U nastavku GEM izvješća[17], navedeni su i najvažniji rezultati za Hrvatsku u prethodnom desetogodišnjem razdoblju (2002. – 2011.):

- manje je poduzetnika s namjerom pokretanja poslovnog pothvata (21,64% vs. 26,26%);
- manje je poduzetnika koji uočavaju poslovnu priliku (18,25% vs. 39,67%);
- nizak je udio onih koji su u poduzetnički pothvat ušli zbog uočene prilike za razliku od onih koji su to učinili zbog nužnosti;
- više je straha od promašaja (45,72% vs. 38,14%);
- Hrvatska ima malo «odraslih» poduzeća (starijih od 42 mjeseca);
- Hrvatska ima malo tržište pa je «osuđena» na izlazak na međunarodna tržišta;
- očekivani rast zapošljavanja je optimističniji kod početničkih poduzeća, dok «odrasla» poduzeća imaju ispodprosječna očekivanja novog zapošljavanja;
- Hrvatska je još uvijek značajno «muška» zemlja po poduzetničkoj aktivnosti;

1999. godine od strane deset najrazvijenijih zemalja. Od tada je broj uključenih zemalja narastao na 54 u 2011. godini, čime je obuhvaćeno 79% svjetskog bruto domaćeg proizvoda. Hrvatska se uključila u istraživanje u 2002. godini.

- učešće mladih (18-34 god.) u poduzetničkim aktivnostima pada (41% vs. 51%);
- najjače poduzetničke aktivnosti prisutne su u dvije najrazvijenije regije (Zagreb i okolica; Istra, Primorje i Gorski Kotar);
- više obrazovani su poduzetnički aktivniji (mjereno TEA indeksom):
 - 9,91 iznosi TEA indeks za one s višim obrazovanjem,
 - 6,30 je TEA indeks za one sa srednjoškolskim obrazovanjem i
 - 1,69 je TEA indeks za one s nižim obrazovanjem.

Mnoštvo je istraživanja, članaka i analiza provedeno kako bi se dokazala veza između razine obrazovanja i poduzetničkih aktivnosti. Rezultat svih njih je jedinstven, te glasi: s rastom završenog nivoa obrazovanja rastu i poduzetničke aktivnosti. Ova veza temelji se na kumuliranom znanju – raznolikost znanja daje veću sigurnost u svakodnevnom suočavanju s rizicima koje poduzetništvo neizostavno sa sobom nosi. Obrazovanje i gospodarski rast bliska je tema i predmet istraživanja ne isključivo ekonomista već i stručnjaka iz područja formalnog, ali i neformalnog obrazovanja.

Mário Raposo i Arminda do Paço, u svom članku: Entrepreneurship education – Relationship between education and entrepreneurial activity[18] također sugeriraju važnost veze između razine obrazovanja poduzetnika i njihovih poduzetničkih aktivnosti.

Vrijedno je ovom prilikom izdvojiti slična istraživanja koja obrađuju hrvatski obrazovni sustav i njegov utjecaj na poduzetništvo i gospodarski rast:

- Poduzetništvo i ekonomski rast[19], dr.sc. Dejana Kružića u kojem navodi da je gospodarski rast u 21.stoljeću nezamisliv bez poduzetništva;
- Edukacija stručnjaka za poduzetništvo[20], grupe autora: Marijan Cingula, Rozana Veselica i Domagoj Cingula, koji naglašavaju važnost edukacije za poduzetništvo;
- Javno-privatno partnerstvo u visokom obrazovanju kao promotor razvoja tržišno primijenjenog znanja[21], Teodora Molnara koji sugerira suradnju vlade, sveučilišta i industrijskog sektora kao uvjeta bržeg gospodarskog rasta;

- Obrazovna struktura i obrazovne potrebe građana RH kao platforma za promjene prakse obrazovanja odraslih[22], prof. dr.sc. Dijane Vican, koja daljnji gospodarski rast povezuje uz formalno i cjeloživotno obrazovanje u svrhu razvoja poduzetništva.

Sva ova istraživanja ukazuju na sve izraženiju svijest o nužnosti uvođenja obrazovanja za poduzetništvo u cjelokupni hrvatski obrazovni sustav.

4. Metodologija

4. Methodology

Unatoč različitosti obrazovnih sustava Hrvatske i Finske, te znatno različitim razinama poduzetničkih aktivnosti, svrha ovog istraživanja je da se podsjetimo, utvrditi da u obje zemlje postoji jedinstven utjecaj razine obrazovanja poduzetnika na njihove poduzetničke aktivnosti. U tu svrhu, ovo istraživanje provjerava slijedeće hipoteze:

- H1: poduzetnička aktivnost raste zajedno s razinom obrazovanja poduzetnika, u Hrvatskoj kao i u Finskoj;
 - zavisna varijabla je TEA indeks (TEAYY),
 - nezavisne varijable su: zemlja (FI, HR) te razina završenog obrazovanja (GEMEDUC).
- H2: pokretanje poduzetničkih aktivnosti iz prepoznate prilike na tržištu raste zajedno s razinom obrazovanja poduzetnika, u Hrvatskoj kao i u Finskoj;
 - zavisna varijabla je TEA Opp indeks (TEAYYOPP),
 - nezavisne varijable: zemlja (FI, HR) te razina završenog obrazovanja (GEMEDUC).
- H3: odustajanje od poduzetničkog pothvata (je li ispitanik u proteklih 12 mjeseci zatvarao, prodavao ili napuštao neki raniji poslovni pothvat) ovisi o razini obrazovanja, i u Hrvatskoj, i u Finskoj;
 - zavisna varijabla je uspješnost/neuspješnost poduzetničkog pothvata (DISCENYY),
 - nezavisne varijable: zemlja (FI, HR) te razina završenog obrazovanja (GEMEDUC).

Osnova za ovo istraživanje je analiza GEM baze podataka za 2010. godinu² u kojem i Hrvatska i Finska sudjeluju sa po 2000 ispitanika.

Kako bismo utvrdili postojanje (ili ne postojanje) statističke veze i njenu jakost, korištena je metoda χ^2 testa (hi-kvadrat test) koji se upotrebljava kada želimo utvrditi postojanje veze između određenih varijabli.

5. Rezultati istraživanja

5. Research results

Mjerljivi rezultati uspješnosti hrvatskog i finskog obrazovnog sustava (posljednji PISA rezultati iz 2012. godine) Finsku svrstavaju među najuspješnije obrazovne sustave, dok Hrvatska ostvaruje ispodprosječne rezultate. Vrlo slične pozicije, Hrvatska i Finska zauzimaju i kada govorimo o njihovom gospodarskom rastu. [11] Za razliku od Hrvatske koja u zadnjih pet godina

bilježi stalni pad realne stope gospodarskog rasta, Finska u istih tih pet godina ima i nekih pozitivnih pomaka u svom gospodarskom rastu, ovisno o utjecaju svjetske gospodarske krize na njeno gospodarstvo.

Analizom GEM podataka utvrdili smo da poduzetnička aktivnost raste zajedno s razinom obrazovanja poduzetnika, i to u obje zemlje ($p=0,00167$; $p=0,00180$).

Dok su u Hrvatskoj najviše poduzetnički aktivne visokoobrazovane osobe, u Finskoj su to poduzetnici sa završenim višim obrazovanjem. Razlog ove specifičnosti je činjenica prema kojoj u Finskoj za razliku od Hrvatske, postoji veći udio osoba sa višim nego visokim stupnjem obrazovanja. Hrvati sa osnovnom školom ne upuštaju se u poduzetništvo, dok su Finci, iako tek s temeljnim obrazovanjem ipak skloniji poduzetništvu.

Druga hipoteza ovog istraživanja, koja se odnosi na pokretanje poduzetničkih pothvata iz uočene prilike također je potvrđena na razini 5% pouzdanosti. S razinom završenog obrazovanja

² Baza podataka dostupna studentima doktorskog studija „Poduzetništvo i inovacije“ na Ekonomskom fakultetu u Osijeku.

	TEA	Osnovnoškolsko obrazovanje	Srednjoškolsko obrazovanje	Više obrazovanje	Visoko obrazovanje
Poduzetnički neaktivni	Hrvatska	2,59%	21,20%	22,81%	53,39%
	Finska	9,06%	1,47%	62,52%	26,96%
Poduzetnički aktivni	Hrvatska	0,00%	6,90%	22,99%	70,11%
	Finska	4,42%	2,90%	59,47%	33,22%
		Hi-kvadrat	df	p	
Hrvatska		15,18262	df=3	p=,00167	
Finska		17,15769	df=4	p=,00180	

Tablica 3 TEA statistička obrada χ^2 test, Izvor: GEM baze podataka za Hrvatsku i Finsku, 2010.

Table 3 TEA statistical analysis χ^2 test, Source: GEM data base for Croatia and Finland, 2010

	TEA OPP	Osnovnoškolsko obrazovanje	Srednjoškolsko obrazovanje	Više obrazovanje	Visoko obrazovanje
Poduzetnički neaktivni	Hrvatska	2,49%	20,89%	23,61%	53,00%
	Finska	9,16%	1,40%	62,37%	27,07%
Poduzetnički aktivni	Hrvatska	0,00%	10,35%	22,31%	67,34%
	Finska	1,03%	2,06%	60,56%	36,35%
		Hi-kvadrat	df	p	
Hrvatska		7,570795	df=3	p=,00477	
Finska		14,43092	df=4	p=,00494	

Tablica 4 TEA Opp statistička obrada χ^2 test, Izvor: GEM baze podataka za Hrvatsku i Finsku, 2010.

Table 4 TEA Opp statistical analysis χ^2 test, Source: GEM data base for Croatia and Finland, 2010

u obje zemlje raste i pokretanje poduzetničkih aktivnosti iz prepoznate prilike na tržištu ($p=0,00477$; $p=0,00494$).

Tome u prilog govori i rezultat prema kojem poduzetnički neaktivni Hrvati prepoznaju prilike na tržištu vrijedne poduzetničke aktivnosti istovjetno kao i oni koji su poduzetnički aktivni, no za njih to ipak nije dovoljan motiv da se prepoznata prilika pokuša i realizirati. Ova dokazana veza između razine obrazovanja i pokretanja poduzetničkih pothvata iz uočene prilike za poduzetništvo ukazuje nam da postojanje straha od neuspjeha kao i svi ostali uvjeti za pokretanje poduzetništva na hrvatskom tržištu predstavljaju znatno veću prepreku za poduzetničku aktivnost od razine obrazovanja poduzetnika. Ovaj zaključak također je u skladu s već iznijetim stajalištima hrvatskih ispitanika kroz prethodno desetogodišnje GEM istraživanje.[14]

Finci u znatno većoj mjeri pokreću poduzetničke aktivnosti iz uočene prilike od Hrvata. Ovo je kontinuiran rezultat u razdoblju od 2010.-2013. godine[23], što dodatno ukazuje na zdraviju gospodarsku klimu u Finskoj. Razlika u pokretanju poduzetničkih pothvata iz uočene prilike između Finske i Hrvatske u 2010. godini još i nije bila tako velika, no u idućim godinama ona se sve više povećava. Dok u Hrvatskoj, u razdoblju 2011.-2013. ona sve više pada, u Finskoj se može uočiti posve obrnuti trend. Pokretanje poduzetničkih pothvata iz uočene prilike kod finskih poduzetnika u razdoblju 2011.-2013. kontinuirano raste. U 2013. godini finški poduzetnici pokreću poduzetničke pothvate iz uočene prilike čak 12% više nego tri godine

Tablica 5 Kretanje TEA Opp indeksa, Izvor: GEM baze podataka za Hrvatsku i Finsku, 2010.-2013.

Table 5 TEA Opp Index Review, Source: GEM data base for Croatia and Finland, 2010-2013

TEA Opp	2010.	2011.	2012.	2013.
Hrvatska	49,0	30,7	36,0	29,8
Finska	54,0	59,4	60,0	66,0

ranije (u 2010. godini). Ako pak gledamo isto to razdoblje u Hrvatskoj, moramo uočiti da hrvatski poduzetnici sve manje i manje pokreću poduzetničke pothvate iz uočene prilike. U 2010. čak 19,2% poduzetnika pokreće poduzetničke pothvate iz uočene prilike manje nego je to bilo tri godine ranije, što ne čudi s obzirom na kontinuirani pad hrvatskog BDP-a i negativni gospodarski rast kroz cijelo to razdoblje.

Posljednja hipoteza u sklopu ovog istraživanja, koja se odnosi na povezanost razine obrazovanja i odustajanja od poduzetničkog pothvata nije potvrđena. Odustajanje od poduzetničkog pothvata (ispitanik je u proteklih 12 mjeseci zatvorio, prodao ili napustio neki raniji poslovni pothvat) ne ovisi o njegovoj razini obrazovanja ni u Hrvatskoj, ni u Finskoj ($p=0,93012$; $p=0,69317$).

Gledajući ponovo period od 2010.-2013.[23], udio poduzeća koji su posljednjih 12 mjeseci zatvoreni u Hrvatskoj je dvostruko veći od onih u Finskoj, a u zadnje dvije godine dodatno raste. Udio poduzeća koja su se u prethodnih 12 mjeseci zatvorila u Finskoj je konstantno nizak, s uočenom dodatnom tendencijom pada u 2013. godini, kada je iznosio svega 1,3%.

	Zatvoreni projekti	Osnovnoškolsko obrazovanje	Srednjoškolsko obrazovanje	Više obrazovanje	Visoko obrazovanje
Poduzetnički neaktivni	Hrvatska	1,53%	3,21%	29,30%	65,96%
	Finska	8,80%	1,35%	62,39%	27,46%
Poduzetnički aktivni	Hrvatska	0,00%	0,00%	23,92%	76,08%
	Finska	7,77%	6,17%	60,05%	26,01%

	Hi-kvadrat	df	p
Hrvatska	0,448173	df=3	$p=,93012$
Finska	3,400501	df=4	$p=,69317$

Tablica 6 Zatvoreni poduzetnički projekti, statistička obrada χ^2 test, Izvor: GEM baze podataka za Hrvatsku i Finsku, 2010.

Table 6 Disconnected entrepreneurial projects, statistical analysis χ^2 test, Source: GEM data base for Croatia and Finland, 2010

Tablica 7 Pregled kretanja prekinutih poduzetničkih aktivnosti. **Izvor:** GEM baze podataka za Hrvatsku i Finsku, 2010.-2013.

Table 7 Disconnected entrepreneurial projects, Index Review, Source: GEM data base for Croatia and Finland, 2010-2013

Zatvoreni projekti	2010.	2011.	2012.	2013.
Hrvatska	4,5	3,6	4,0	4,5
Finska	1,8	2,0	2,0	1,3

6. Diskusija

6. Discussion

U svakom gospodarstvu izuzetno je važna uloga konkurentne radne snage. Karakteristike konkurentne radne snage prvenstveno su raspolaganje aktualnim znanjima, stručnošću i sposobnošću, no tu su neizostavno i primjereni troškovi rada. Zaposlenici koji su obrazovaniji, lakše prihvaćaju nova tehnološka i organizacijska rješenja te aktivnije sudjeluju u njihovom osmišljavanju i budućem razvoju. Upravo iz tog razloga nivo obrazovanja zaposlenika u direktnoj je vezi s gospodarskim rastom.

Pridruživanje Europskoj uniji za Hrvatsku, između ostalog, nosi i izazov unapređenja obrazovnog sustava. Po obrazovnoj strukturi, stanovništvo Hrvatske je ispod prosjeka svih ostalih zemalja članica Europske unije, koje svoju budućnost temelje na gospodarskom rastu, ali i na investicijama u ljude koji će taj gospodarski rast i realizirati. Gospodarski rast temeljen na inovacijama i poduzetništvu, izrasta iz kvalitetnog obrazovanja. Kada se govori o kvalitetnom obrazovanju, ne mislimo isključivo na formalno obrazovanje već i na cjeloživotno učenje koje može tijekom cijelog radnog vijeka osigurati radno aktivnom stanovništvu mogućnost usklađivanja stečenih kompetencija s rastućim potrebama i zahtjevnim promjenama tržišta rada.

Rastuća globalizacija, ali i gospodarski rast temeljen na znanju, dodatno zahtijeva od obrazovnog sustava svake zemlje kontinuirano prilagođavanje tim novim uvjetima, što nerijetko traži konkretne reforme dosadašnjih obrazovnih sustava. U zadnjih par desetljeća, značajan udio u svjetskoj proizvodnji, te stalni gospodarski rast, pripadaju azijskim velesilama.

Tu se izdvajaju: Kina, Singapur, Hong Kong, Južna Koreja, Japan i Tajvan. To zasigurno nije slučajno! Upravo učenici tih zemalja, prema posljednjim rezultatima PISA istraživanja iz 2012. [12], zauzimaju prvih šest mjesta prema pokazanoj matematičkoj i čitalačkoj pismenosti te znanju iz prirodoslovlja. Važnost kvalitetnog i učinkovitog obrazovnog sustava u gospodarskom rastu Finska je prepoznala odavno, stoga ne čudi da baš Finska predvodi grupu nordijskih zemalja koje također u odnosu na ostale europske zemlje prednjače i u svom gospodarskom rastu i u sustavnom poticanju inovativnosti i poduzetništva.

Finska je svoju posljednju obrazovnu reformu provela još prije dvadesetak godina, uz aktivnu podršku politike koja se jasno odredila prema kontinuiranom razvoju obrazovanja. Razvoj obrazovnog sustava Finska temelji na:

- sigurnoj i dostatnoj financijskoj podršci;
- aktivnom učenju kroz praktičan i primjenjiv rad;
- unapređenju kurikulumu kroz praćenje novih znanstvenih spoznaja i tehnologija, ali i kroz analize dobivenih rezultata PISA testiranja, te danasve i na
- visokom vrednovanju (kroz adekvatne plaće, ali i kroz ugled i uvažavanje u društvu op.a.) svih nastavnika i profesora koji sudjeluju u obrazovnom procesu.

Zbog loše gospodarske situacije, u Hrvatskoj se iz godine u godinu smanjuje i izvor financiranja obrazovnog sustava. Početkom prosinca 2014., Sabor je na prijedlog Vlade usvojio državni proračun za 2015. godinu [24] u kojem je zbog nedostatka prihoda, raspoloživi budžet za obrazovanje još manji nego u prošloj godini. Kako razvijati i unapređivati bilo koji sustav, ako za to ne postoje dostatna financijska sredstva?

Značaj poduzetništva za gospodarski rast, te važnosti uloge obrazovanja u formiranju poduzetničkih kompetencija koje će dovesti do konkretnih poduzetničkih aktivnosti su prepoznati. Isto se može reći i za nužnost reforme hrvatskog obrazovnog sustava, koja je također već duže vrijeme prepoznata na svim razinama, no za njenu realizaciju preostaje još izuzetno važan dio u kojem treba osigurati dostatna financijska

sredstava i stvarnu podršku političkih i društvenih struktura kako bi se ona uistinu mogla i povesti.

Uključivanje obrazovanja za poduzetništvo svakako treba biti dio te reforme obrazovnog sustava. Obrazovanje za poduzetništvo ne samo da treba postati sastavni dio visokoškolskog obrazovanja jer upravo su oni najobrazovaniji najčešće i najviše skloni poduzimanju poduzetničkih aktivnosti, već svakako i sastavni dio srednjoškolskog obrazovanja iz razloga što najveći dio hrvatskog stanovništva (i zaposlenih i nezaposlenih) čine osobe sa završenom srednjom školom.

I najmanja reforma ne može se provesti bez osiguranja dostatnih financijskih sredstava. Stoga se niti uvođenje obrazovanja za poduzetništvo na svim razinama hrvatskog obrazovnog sustava, kao sastavni dio reforme ne može provesti bez značajnijeg porasta ulaganja u obrazovni sustav. Puna opravdanost tog ulaganja nalazi se u jasno prepoznatoj ulozi poduzetništva u gospodarskom rastu.

7. Zaključak

7. Conclusion

Svaki novi poduzetnik dodatni je čimbenik na poluzi gospodarskog rasta, a izrasta iz suvremenog obrazovnog sustava. Takav suvremeni obrazovni sustav osigurava tehnička, tehnološka, ekonomska i pravna znanja, računalnu pismenost, komunikacijske sposobnosti te znanje više stranih jezika. Pored toga, suvremeni obrazovni sustav treba biti u mogućnosti prepoznati kod svakog pojedinca njegove prirodne talente za poduzetništvo. Stoga je dodatna karakteristika suvremenog obrazovnog sustava mogućnost prilagođavanja osobnim kompetencijama, željama i mogućnostima. I nakon završenog formalnog obrazovanja, društvo treba osigurati mogućnost prepoznavanja prirodnih talenata i već formiranih poduzetničkih kompetencija koje se trebaju moći nadograđivati i usavršavati tijekom cijelog radnog vijeka kroz sustav cjeloživotnog obrazovanja.

Uz komplementarnost formalnog i cjeloživotnog obrazovanja te sigurnog i dostatnog financiranja obrazovnog sustava, nužna je i međusobna suradnja sustava obrazovanja,

gospodarstva i politike. Tek takva sinergija dovest će do pozitivnog utjecaja na promjene osobnih stavova (poticanja poduzetničke klime), primjene teorijskih znanja prilikom obavljanja prakse kod poslodavaca te mogućnost učenja iz neposrednog rada na strateškim projektima, te na kraju do bolje zapošljivosti. Upravo je lakša zapošljivost, umjesto produciranja kadrova koji ne mogu u razumnom vremenskom roku pronaći svoje adekvatno mjesto na tržištu rada svrha suvremenog obrazovnog sustava.

Provođenje kvalitetnog obrazovanja na svim razinama, pa i onim osnovnoškolskim dovodi do poticanja poduzetništva na svim, pa onda i na tim nižim obrazovnim razinama. Vrijedno je dodatno istaknuti jedan od rezultata ovog istraživanja koji pokazuje da finski poduzetnici koji imaju tek osnovno obrazovanje ne vide to kao svoje ograničenje pri ulasku u svijet poduzetništva, za razliku od Hrvata koji se uopće ne upuštaju u poduzetništvo ukoliko imaju osnovnoškolsko obrazovanje. Takav obrazovni sustav, koji na svim razinama uključuje i obrazovanje za poduzetništvo omogućava da poduzetnici lakše prepoznaju prilike na tržištu koje će onda i iskoristiti za svoju afirmaciju. Mogu li pri tome računati na pomoć oko izrade poslovnog plana te dobiti alate uz pomoć kojih će lakše savladavati prepreke koje ih očekuju na putu realizacije njihove poduzetničke ideje, još će se lakše odlučivati za poduzetničku aktivnost.

Oslanjajući se na ekonomsku teoriju uvjeta gospodarskog rasta, i GEM istraživanje prati razvoj poduzetništva kroz opće nacionalne uvjete, kroz politiku vlade, programe poticanja novih poslovnih pothvata, dostupnosti potrebnih financijskih resursa, pristup uslugama podrške i potrebnoj infrastrukturi, otvorenosti uspješnih poduzeća prema razvoju poduzetništva, ali i obrazovanju i stručnosti potencijalnih zaposlenika za poduzetništvo i u poduzetništvu.

Iako Hrvatska i Finska imaju različiti obrazovni sustav, utjecaj razine obrazovanja na poduzetničku aktivnosti i na prepoznavanje prilike za poduzetništvo u obje je zemlje isti. Analizom GEM baze podataka za 2010. godinu, u ovom smo istraživanju utvrdili da je razina obrazovanja u direktnoj vezi s poduzetničkim aktivnostima te s pokretanjem poduzetničkih pothvata iz uočene prilike na tržištu.

Ono što smo također utvrdili ovim istraživanjem je da, iako su obrazovanije osobe poduzetnički aktivnije, njihovo odustajanje od poduzetničkog pothvata (u proteklih 12 mjeseci su zatvorili, prodali ili napustili neki raniji poslovni pothvat) nije povezano sa njihovom obrazovnom razinom. Istovjetan rezultat dobili smo bez obzira promatraju li se finski ili hrvatski poduzetnici.

Koje su osnovne karakteristike poduzetnika kao osoba u Hrvatskoj i Finskoj, po čemu se oni razlikuju, a u čemu su slični te koji je najvažniji čimbenik koji utječe na pokretanje njihovih poduzetničkih aktivnosti, ali i njihovo odustajanje od poduzetništva, vrlo su interesantne teme za neka iduća istraživanja, sve u cilju osiguranja pokretanja što kvalitetnije reforme hrvatskog obrazovnog sustava koje će uključivati obrazovanje za poduzetništvo na svim obrazovnim razinama.

8. Reference

8. References:

- [1] <http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/censustabshtm.html>
- [2] Izvješće o globalnoj konkurentnosti 2014.- 2015.: Pozicija Hrvatske, Ivica Mudrinić predsjednik Nacionalnog vijeća za konkurentnost, Zagreb, 03. rujan 2014., str. 4.
- [3] Godišnje istraživanje o potrebama i mogućnostima zapošljavanja ICT stručnjaka u Hrvatskoj, svibanj 2014.
- [4] OECD, 2001c. Thematic Review of National Policies for Education: Croatia.
- [5] <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results.html>
- [6] <http://www.educentar.net/HR/Articles/Details/10146>, 17.05.2011.
- [7] OECD, 2014. Education at a glance - OECD indikatori 2014., str.42, <http://www.oecd.org/edu/Education-at-a-Glance-2014.pdf>
- [8] OECD, 2014. Education at a glance - OECD indikatori 2014., str.42, <http://www.oecd.org/edu/Education-at-a-Glance-2014.pdf>
- [9] <http://www.dzs.hr/>, situacija na dan 31.3. za prethodnu godinu – 2014./str.150, 2013./str.144, 2012./str.139, 2011./str.139
- [10] Izvor: EFA Global Monitoring Report team calculations (2013.), based on UIS database, str. 7.
- [11] <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec0115&plugin=1>
- [12] <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf>
- [13] Pasi Sahlberg, Lekcije iz Finske, Školska knjiga, 2012., str.11.
- [14] Global Entrepreneurship Monitor (GEM) izvještaj, str 11., <http://www.cepor.hr/GEM-brosura-2002-2011.pdf>
- [15] Global Entrepreneurship Monitor – 2013., Generalno izvješće, str 10., <http://www.gemconsortium.org/docs/3106/gem-2013-global-report>
- [16] Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom?, GEM HRVATSKA 2002.-2011., Autori: Slavica Singer, Nataša Šarlija, Sanja Pfeifer i Sunčica Oberman Peterka, str.13., <http://www.cepor.hr/GEM-brosura-2002-2011.pdf>
- [17] Što čini Hrvatsku (ne)poduzetničkom zemljom?, GEM HRVATSKA 2002.-2011., Autori: Slavica Singer, Nataša Šarlija, Sanja Pfeifer i Sunčica Oberman Peterka, str.11-12., <http://www.cepor.hr/GEM-brosura-2002-2011.pdf>
- [18] <http://www.psicothema.com/pdf/3909.pdf>
- [19] dr.sc. Dejan Kružić, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu: Poduzetništvo i gospodarski rast: Reaktualiziranje uloge poduzetništva u globalnoj ekonomiji, siječanj 2008., <http://e-lib.efst.hr/2011/2090554.pdf>
- [20] <https://bib.irb.hr/prikazi-rad?&rad=449337>, Zbornik radova 1. hrvatskog znanstveno-stručnog skupa o menadžmentu u turizmu i sportu / prof. dr. sc. Nevenka Breslauer (ur.). - Čakovec : Međimursko veleučilište u Čakovcu , 2010. 57-65.
- [21] <http://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0>

- CCMQFjAB&url=http%3A%2F%2Fhr
cak.srce.hr%2Ffile%2F171754&ei=Dk
OgVJ2UEcKqU7OSgpAL&usg=AFQj
CNEF-XaRy98tomRs4jtRdgJyDwKsjA,
Andragoški glasnik Vol. 17, br. 2, 2013, str.
145-164
- [22] Andragoški glasnik, <http://www.andragosko.hr/attachments/article/11/Andragogija%2031%202013.pdf>
- [23] <http://www.gemconsortium.org/>, Global Entrepreneurship Monitor (GEM) godišnji izvještaj za Hrvatsku i Finsku za 2010., 2011., 2012. i 2013. godinu.
- [24] <http://www.mfin.hr/hr/drzavni-proracun-2015-godina>, Dokument objavljen u Narodnim novinama, broj 148 od 15. prosinca 2014. godine

AUTORICA · AUTHOR

Sanja Bračun - nepromjenjena biografija nalazi se u časopisu Polytechnic & Design Vol. 2, No. 2, 2014.

Korespondencija:

sbracun@netakademija.com